DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-20
УДК 001.8; 001.5

Гетьман З.О., Моренець І.М.
Інститут філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ/ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено актуальній темі вивчення/викладання іноземної мови із застосуванням новітніх інформаційних технологій, зокрема використання платформ всесвітньої мережі. Проаналізовано теоретичні засади двох підходів вивчення/викладання іноземної мови: конструктивістський і комунікативний у поєднанні з теорією штучного інтелекту з опорою на когнітивістську теорію Ж. Піаже і теорію конструктивізму С. Пейперта. Зроблено спробу обґрунтувати такі форми діджитального вивчення/викладання іноземної мови як *e-learning, b-learning, m-learning* як форм навчального процесу та власне дистанційного навчання, які відрізняються одна від одної своїми цифровими форматами. Представлено інтерактивний характер відносин "студент як протагоніст і викладач як модератор", охарактеризовано чинники, які структурують інтеракцію в процесі формування когнітивних структур під час вивчення/викладання іноземної мови.

Ключові слова: штучний інтелект, конструктивізм, когнітивістська теорія, когнітивні структури, інтеракція.

Getman Zoya, Morenets Iryna
Institute of Philology
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

USE OF THE WORLD WIDE NETWORK IN THE LEARNING/THE TEACHING OF A FOREIGN LANGUAGE

Summary. The article is devoted to the learning/the teaching of a foreign language using the latest information technologies of training including in particular the platforms of the World Wide Web. The theoretical background of two approaches to the learning/the teaching of a foreign language are analyzed: constructionist learning theory and communicative language teaching in the combination with the artificial intelligence theory based on the cognitive theory of J. Piaget and the theory of constructivism of S. Papert. The attempt has been made to justify such forms of the digital foreign language learning/teaching as *e-learning, b-learning, m-learning* as forms of the learning/the teaching education and the distance education which differ in their digital formats. The interactive nature of the relationship "the student as a protagonist and the teacher as a moderator" is studied; the factors create the interactions in the process of the representation of cognitive structures when a foreign language is learned or teached are described. The employment of the latest information technologies in the process of a foreign language learning/teaching moves nearer the real conditions of its functioning; erases geographical and cultural boundaries between the linguistic societies through motivation, student's initiative, interaction and cooperation, which stimulate the student's intellectual activity, high degree of interdisciplinary development of skills acquired by experience for easy search and selection of information. The near-term perspective of the further application of the digital forms and platforms in a foreign language learning/teaching is dictated by the requirements of the modern society: the development of the methodology for foreign languages learning/teaching as a need for active mastery of preferential languages in the era of globalization, the development of the new educational platforms, their didactic and methodological content levels, for example: Digital University. University in smartphone, platform of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Keywords: artificial intelligence, constructivism, cognitive theory, cognitive structures, interaction.

Постановка проблеми. Кінець 20-х – початок 30-х років XXI століття кинув виклик людству у багатьох сферах діяльності окремого індивіду і всієї людської спільноти. Освіта не залишається осторонь: навчальний процес XXI століття так само швидко змінюється, як і соціально-економічні засади світового розвитку сьогодення. Вже визнання слова діджиталізація саме в такому правописі в українській мові визнано словом 2019 року [3] (у різних джерелах можна знайти написання цього іменника як диджитизація, діджитизація, діджіталізація [2]). У діджиталізованому суспільстві змінюється концепція навчання, його вектор: студент виступає у ролі протагоніста, який обробляє і засвоює нову інформацію із залученням мультимедійних засобів, а викладач стає своєрідним посередником, рушієм і координатором когнітивних процесів у ланцюжку дидактичний матеріал – викладач – студент.

Актуальність запропонованих у статті підходів до *e-learning, b-learning, m-learning* та дистанційного навчання визначається як прагматичними, так і теоретичними потребами вивчення/викладання іноземної мови, зокрема іспанської як однієї із найпоширеніших у світі за кількістю мовців. Практичний бік *e-learning, b-learning, m-learning* і дистанційного навчання полягає у підборі та розробці дидактичних матеріалів; теоретичні засади стосуються вибудовування принципів методики зазначених сучасних освітніх форм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичну базу статті засновано на роботах, в основному іспаномовних джерелах, предметом яких і є саме сучасні форми навчального процесу.

© Гетьман З.О., Моренець І.М., 2021

Існує багато тлумачень концептуалізації форм навчання за допомогою ІТ-технологій і мультимедіа, але їх поєднує спільне: це форми навчання, які наразі є ефективними і доцільними, які слід удосконалювати [7]. *E-learning* іноді тлумачать як дистанційне навчання (що, на нашу думку, потребує певного уточнення, яке буде викладено нижче); воно полягає у наступному: студент може поєднувати різні віртуальні інструменти; дидактичний матеріал представлено у вигляді аудіовізуальних засобів (йдеться про поєднання зображення, звуку і тексту); простір *e-learning* є повністю віртуальним, наприклад, *Zoom, Skype, Google Meet* тощо.

На відміну від *e-learning b-learning* складається із віртуального простору і простору фізичної присутності студентів, тобто він є комплексним (*blended learning*), змішаним.

Останнім часом у зарубіжних виданнях з'явилось таке поняття, як *m-learning* [10], вивчення/викладання, яке здійснюється повністю у віртуальному просторі за допомогою нових мережевих каналів (наприклад, месенджери *Viber, Signal, Whatsapp* тощо), які залежно від мети застосовують засоби або додатки гіпертексту такі, як сторінки *web,* електрона пошта, форуми, вебінари тощо.

Застосування *e-learning, b-learning, m-learning* і дистанційного навчання як нової моделі сучасного навчального процесу, яка сьогодні поширюється у світовому масштабі, зумовлено розширенням можливостей інтернет мережі; якщо раніше ці можливості здебільше було спрямовано на соціалізацію та актуалізацію (остання особливо важлива при вивченні/викладанні іноземних мов як один із складників) молодого покоління, його інформування в тій чи іншій галузі знань, то сьогодні всесвітній мережі відведено роль посередника між викладачем і студентом/ами. Серед переваг всесвітньої мережі у формуванні і навчанні молодого покоління слід назвати такі:

– це важливий інструмент соціалізації особистості;

– інтернет впливає на становлення ідентичності студента, в тому числі національної;

– ця технологія є своєрідним "трансформатором" ментальних структур користувача, його соціальних рис і знань, умінь, навичок у отриманні нових знань;

– дозволяє розкрити креативність індивіда;

– допомагає у розширенні знань щодо людської діяльності у різних сферах буття, у більш критичному ставленні до оточуючого світу, що дозволяє, з одного боку, сформувати особистісну мовну і концептуальну картини світу з опорою на національну і чужоземну мовні і концептуальні картини світу;

– поєднує отримання нових знань з дозвіллям;

– дає змогу вільного спілкування іноземною і рідною мовами у форматі інтеракції;

– дає змогу висловити свої думки у блогах, віртуальних папках, чатах, інфографіці тощо;

– сприяє появі нових комунікативних жанрів та форм спілкування (наприклад, sms-повідомлення, вебінари і тому подібне);

– збагачує словник рідної мови та іноземної, яку вивчає студент.

Завдячуючи перерахованим перевагам всесвітньої мережі *e-learning, b-learning, m-learning* і дистанційне навчання стають інтегративною віссю когнітивних процесів, в яких беруть участь викладач і студент/и. Інтелектуальне збагачення студента є комплексним поняттям, яке включає в себе наукову, дидактичну (методи), стратегічну і педагогічну (інструментальну, методичну) види діяльності. Таким чином формуються різновиди компетенцій [1], розвиваються у студента когнітивні, спонукальні та афективні (реактивні) здібності.

Саме інтернет дозволяє при вивченні/викладанні іноземної мови наблизитися до реальних контекстів її функціонування, полегшує процес надання інформації викладачем та її адекватного засвоєння студентом/ами (тут слід згадати методику занурення у мовне середовище [4]), розвиває самостійність студента/ів. *E-learning, b-learning, m-learning* втілюють два підходи до вивчення іноземної мови: конструктивістський і комунікативний. Вони базуються на трьох обов'язкових елементах: штучний інтелект (комп'ютерні операції), теорія конструктивізму С. Пейперта і теорія когнітивізму Ж. Піаже.

Штучний інтелект слід розглядати як комп'ютерні операції, які є практично подібними до функцій людського мозку, ментальні феномени якого – це оперативність, спрямованість ментальних станів, індивідуальний характер, причино-наслідкові зв'язки. На нашу думку, штучний інтелект не включає такий ментальний феномен, як наявність і прояв свідомості, яка є властивою лише людському інтелекту. Таким чином, комп'ютер виступає невід'ємним засобом зазначених мережевих форм вивчення/викладання будь-якого предмету, в тому числі іноземної мови.

Ж. Піаже, обґрунтовуючи свою когнітивістську теорію [6], виступає за асоціативне вивчення/викладання іноземної мови через конструювання ментальних структур під впливом нових зовнішніх елементів. Ж. Піаже визначає процес навчання як певну систему, яка складається із процесів структурування, перетворення, упорядкування, організації/реорганізації; пристосування ментальних структур. За цією теорією існує два види навчання: у традиційному розуміння та когнітивному через асимілятивні та акомодативні процеси залежно від існуючого рівні знань студента/ів. Саме навчання за допомогою всесвітньої мережі дозволяє виявити і засвоїти символічні, інтуїтивні, конкретні та формальні когнітивні структури.

Конструктивістська теорія С. Пейперта [5] є продовженням і власним тлумаченням теорії штучного інтелекту і методики генетичних знань Ж. Піаже. С. Пейперт приєднується до думки Ж. Піаже, що процес навчання у своїй основі є внутрішнім, але він активізується завдячуючи зовнішнім факторам. Він уточнює: недостатньо лише розуміти (наприклад, текст, аудіо або відео матеріал), процес навчання – це засвоєння студентами нових ментальних структур (концептів) у відповідних комунікативних ситуаціях. Таким чином, конструктивістський підхід до вивчення/викладнія іноземної мови засновується на концептуалізації як ментальному процесі, результатом якого є набуття нового знання [8].

З огляду на те, що конструктивізм є загальною теорією у застосуванні до навчального процесу, потрактування його постулатів зводиться

до наступного: процес навчання – колективна соціальна діяльність, в основі якої лежить соціальна інтеракція і на яку спрямована співпраця студентів. Індивідуальний підхід у такому розумінні реалізується у наданні кожному студентові можливості працювати самостійно і у своєму часовому просторі. З іншого боку, групова робота сприяє встановленню більш тісних відносин з іншими студентами; у спільному навчанні студент засвоює більше матеріалу, є більш вмотивованим, набуває більш дієвих соціальних навичок; тим самим підвищується його самооцінка.

Комунікативний підхід спрямовано на розвиток комунікативних компетенцій щодо різноманіття концептів, які упорядковуються за своїми функціями (наприклад, мовленнєві акти) та семантико-граматичними категоріями відповідно до мети висловлювання. Таким чином, комунікативний підхід концентрує увагу на студентові як мовленнєвій особистості в її соціальній, національній, культурній поведінці. Загальні характеристики комунікативного підходу до вивчення/викладання іноземної мови підсумково зводяться до такого: беруться до уваги здібності та майбутня кваліфікація студента/ів (наприклад, перевага володіння усною чи писемною формою іноземної мови; особливо це стосується підготовки майбутніх перекладачів за європейським зразком: усний перекладач – *intérprete* чи письмовий *traductor*); при цьому відбір лексичного чи граматичного матеріалів у їх функціональному різноманітті здійснюється викладачем відповідно до комунікативних інтересів студента/ів. Отже, закріплюються комунікативні та цифрові компетенції студента/ів: вивчення іноземної мови не обмежується вивченням відповідних її систем (фонетичної, лексичної, граматичної), а спрямовано на засвоєння правил функціонування іноземної мови в соціально-культурному просторі її існування [9].

Формат дистанційного навчання так само як і *e-learning, b-learning, m-learning* є віртуальною формою навчання, в якій викладачеві відведено роль модератора віртуальної аудиторії (наприклад, *Google Classroom*), коли зростає активність студента, його мотивація відповідно до набутих раніше знань і навичок, попереднього досвіду. Використання мультимедіа дозволяє подолати когнітивні труднощі у процесі вивчення іноземної мови; спрямоване на зорове сприйняття; використання моделей у 3D дозволяє візуалізувати будь-що (предмет, істоту, комунікативну ситуацію, унаочнює теоретичний матеріал). Інтернет надає легкий доступ до актуалізованої інформації. Дистанційне навчання може мати такі формати:

– відеокласи, прямі відеоконференції, вебінари або відеозаписи останніх;

– аудіоконспекти, тематичні підкасти або відеокласи у форматі MP3;

– *ebooks*, які за змістом відповідають конкретній темі, що розглядалася на *e-learning* занятті або на занятті з фізичною присутністю студента/ів, а також будь-яка інша інформація з теми;

– презентації та інфографіка, які є досить ефективними та привертають увагу своєю креативністю, диференційованістю, унаочненню;

– обмін думками через дебати і дискусії в реальному часі на форумах і в чатах.

Висновки і перспективи. Залучення в процес вивчення/викладання іноземної мови новітніх інформаційних технологій наближає до реальних умов її функціонування; стирає як географічні, так і культурні кордони між двома мовними соціумами, що досягається завдяки мотивації, ініціативності студента/ів, інтерактивності і кооперативності, які стимулюють інтелектуальну діяльність студента/ів, високому ступені міждисциплінарності, розвитку навичок легкого пошуку і відбору інформації; демонстрації компетентності викладача і студента/ів; володіння навчально-пізнавальною, інформаційною, комунікативною видами компетенції. Перспективу подальшого застосування діджиталізованих форм вивчення/викладання іноземної мови диктують вимоги сучасного суспільства: розробка методики викладання іноземних мов як необхідності активного володіння пріоритетними мовами в епоху глобалізації з огляду на розробку нових навчальних платформ, їх дидактичного і методичного змістів, наприклад: *Цифровий університет. Університет у смартфоні*, проект Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Список літератури:

1. Гетьман З.О., Моренець І.М. Гетерогенність компетенції в мовленнєвій комунікації. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : збірник наукових праць* / за ред. О.В. Ковтун, С.М. Ягодзінського. Київ : НАУ, 2019. С. 147–151.
2. Диджиталізація. URL: http://myslovo.com/?dictionary=%D0%B4%D0%B8%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 20.01.2021).
3. Караченцев В. Словник доби. Діджиталізація. URL: http://slovoprosvity.org/2020/01/22/slovnyk-doby-didzhytalizatsiia/ (дата звернення: 20.01.2021).
4. Ломб К. Как я изучаю языки. URL: https://booksonline.com.ua/view.php?book=62525 (дата звернення: 20.01.2021).
5. Пейперт С. Переворот в сознании: дети, компьютеры и плодотворные идеи. URL: http://baby.komi.com/Faculties/Literature/Papert/Preamble.htm (дата звернення: 21.01.2021).
6. Пиаже Ж. Психология интеллекта. URL: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=39214 (дата звернення: 24.01.2021).
7. Berruecos Vila A.M. ¿De qué hablamos cuando hablamos de Educación a distancia híbrida? URL: https://ibero.mx/prensa/de-que-hablamos-cuando-hablamos-de-educacion-distancia-hibrida (дата звернення: 21.01.2021).
8. Burrito C. y Otros. La educación a través de la web. URL: http://ilustrados.com/secciones/educación-5html (дата звернення: 21.01.2021).
9. Mar Cruz Piñol. Enseñar español en la era de internet. URL: https://octaedro.com/wp-content/uploads/2019/02/10041.pdf (дата звернення: 21.01.2021).
10. Raúl Santiago, Susana Trabaldo, Mercedes Kamijo, Álvaro Fernández. Mobile learning. Nuevas realidades en el aula. URL: https://www.tagusbooks.com/leer?isbn=9788449451454&li=1&idsource=3001 (дата звернення: 21.01.2021).

References:

1. Getman Z.O., Morenets I.M. (2019) Heterohennist kompetentsii v movlennievii komunikatsii. Podolannia movnykh ta komunikatyvnykh bar'ieriv: osvita, nauka, kultura: zbirnyk naukovykh prats / za red. O.V. Kovtun, S.M. Yahodzinskoho. Kyiv: NAU, pp. 147–151.
2. Dydzhytalizatsiia. URL: http://myslovo.com/?dictionary=%D0%B4%D0%B8%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (accessed 20 January 2021).
3. Karachentsev V. Slovnyk doby. Didzhytalizatsiia URL: http://slovoprosvity.org/2020/01/22/slovnyk-doby-didzhytalizatsiia/ (accessed 20 January 2021).
4. Lomb K. Kak ya izuchayu yazyki. URL: https://booksonline.com.ua/view.php?book=62525 (accessed 20 January 2021).
5. Piazhe Zh. Psihologiya intellekta. URL: https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=39214 (accessed 20 January 2021).
6. Sejmur Pejpert. Perevorot v soznanii: deti, kompyutery i plodotvornye idei. URL: http://baby.komi.com/Faculties/Literature/Papert/Preamble.htm (accessed 21 January 2021).
7. Berruecos Vila A.M. ¿De qué hablamos cuando hablamos de Educación a distancia híbrida? URL: https://ibero.mx/prensa/de-que-hablamos-cuando-hablamos-de-educacion-distancia-hibrida (accessed 21 January 2021).
8. Burrito C. y Otros. La educación a través de la web. URL: http://ilustrados.com/secciones/educación-5html (accessed 21 January 2021).
9. Mar Cruz Piñol. Enseñar español en la era de internet. URL: https://octaedro.com/wp-content/uploads/2019/02/10041.pdf (accessed 21 January 2021).
10. Raúl Santiago, Susana Trabaldo, Mercedes Kamijo, Álvaro Fernández. Mobile learning. Nuevas realidades en el aula. URL: https://www.tagusbooks.com/leer?isbn=9788449451454&li=1&idsource=3001 (accessed 21 January 2021).